

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษายาบาลเป็นการศึกษาทางวิชาชีพที่มีรูปแบบของการจัดการศึกษาหลายรูปแบบ มีหลักสูตรหลายหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมา เพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นของสังคม นับตั้งแต่ประเทศไทยซึ่งเป็นสมาชิกองค์การอนามัยโลก ได้ยอมรับ "การสาธารณสุขมูลฐาน" มาเป็นกลวิธีที่จะนำสู่เป้าหมายของการมีสุขภาพดีถ้วนหน้า ในปี 2543 เป็นต้นมาได้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาพยาบาลเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลได้กำหนดนโยบายไว้ในแผนพัฒนาการสาธารณสุข ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ต่อเนื่องถึงปัจจุบันในฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ทั้งด้านการขยายบริการสาธารณสุขให้เป็นที่ทั่วถึง หรือการเร่งรัดผลิตบุคลากรทางสาธารณสุขให้สอดคล้องกับการขยายบริการสาธารณสุข ด้วยเหตุนี้สถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุขซึ่งมีหน้าที่ผลิตบุคลากรด้านนี้ อันได้แก่ พยาบาล จึงได้มีการเปลี่ยนการจัดการศึกษายาบาลและหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับบริการสาธารณสุขที่เปลี่ยนไป ตลอดจนพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและปัญหาบุคลากรของกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ หลักสูตรพยาบาลศาสตร์แบบบันไดอาชีพ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2531) จำแนกเป็น 2 ชั้น แต่ละชั้นมีการจัดการศึกษาเป็นเฉพาะดังนี้ ชั้นที่ 1 หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ระดับต้นเป็นหลักสูตร 2 ปี เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้ปฏิบัติงานในตำแหน่งพยาบาลเทคนิค ซึ่งจะให้การดูแลและช่วยเหลือผู้ป่วยทั่วไปที่มีปัญหาไม่ซับซ้อน หรือผู้มีปัญหาสุขภาพเบื้องต้น การปฏิบัติการพยาบาลกระทำภายใต้การนิเทศของพยาบาลวิชาชีพ ชั้นที่ 2 หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ต่อเนื่อง 2 ปี เทียบเท่าปริญญาตรี หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าหลักสูตรต่อเนื่อง เป็นหลักสูตร 2 ปี ที่รับผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ 2 ปีระดับต้น ที่มีประสบการณ์การทำงานมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้ปฏิบัติงานในตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งจะให้การดูแลและช่วยเหลือผู้ป่วยที่มีปัญหาซับซ้อน ตลอดจนติดตามนิเทศงานแก่พยาบาลเทคนิค (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2537) ซึ่งในปัจจุบันสถาบันพัฒนากำลังคนด้าน

สาธารณสุข กำลังเร่งผลิตพยาบาลวิชาชีพโดยเฉพาะหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ต่อเนื่อง 2 ปี เทียบเท่าปริญญาตรี โดยมีนโยบายเพิ่มจำนวนเข้าศึกษาต่อมากขึ้นทุกปีการศึกษา ทั้งนี้เพราะการผลิตที่ใช้ระยะเวลาสั้นเพียง 2 ปี จะช่วยตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาลด้านสาธารณสุขที่มีความต้องการพยาบาลระดับวิชาชีพในการดำเนินงานด้านสาธารณสุขที่มีการขยายบริการทั่วประเทศ เนื่องจากปัจจุบันหน่วยงานต่าง ๆ กำลังประสบปัญหาการขาดแคลนพยาบาลวิชาชีพอยู่มาก (สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข, 2536)

หลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปี เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นถึงการพัฒนาพยาบาลเทคนิคเป็นพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งหมายความว่าเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ต้องสามารถแสดงผลพัฒนาจากการศึกษาในฐานะของพยาบาลวิชาชีพได้ กล่าวคือเป็นผู้มีความสามารถทางวิชาการ วิชาชีพ การเป็นผู้นำ และผู้ที่พร้อมจะให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือแก่ผู้ร่วมงานในการดำเนินงานเพื่อสุขภาพให้แก่บุคคล ครอบครัว และชุมชน (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2537) จากการสำรวจของสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย (2535) พบว่า พยาบาลเทคนิคส่วนหนึ่งซึ่งเข้ารับการ ศึกษาต่อในหลักสูตรต่อเนื่อง 2 ปีนั้น มีปัญหาในหลาย ๆ ด้าน ในขณะที่ปฏิบัติงาน ได้แก่ การขาดทักษะในการเป็นผู้นำ การขาดความมั่นใจ การขาดความสามารถในการตัดสินใจ ตลอดจนการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Forrest (1969) และ Hayter (1971) (อ้างถึงใน รัตนา ไกรสีหนาท, 2534) ที่พบว่าผลการประเมินการปฏิบัติงานของพยาบาลเทคนิคจากผู้บังคับบัญชามีดังนี้ พยาบาลเทคนิคยังขาดประสบการณ์ในด้านความสามารถในการเป็นผู้นำและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ตลอดจนขาดความมั่นใจในตนเอง มีอัตมโนทัศน์ต่อตนเองต่ำ การที่พยาบาลเทคนิคขาดทักษะดังกล่าวเมื่อเข้ามาศึกษาต่อในหลักสูตรต่อเนื่องจะมีผลกระทบต่อการเรียนรู้อย่างยิ่ง เพราะเมื่อพิจารณาหลักสูตรต่อเนื่องที่เน้นชุมชนนั้น จะมีจุดมุ่งหมายเน้นไปที่การสร้างควมมีมนุษยสัมพันธ์ และเจตคติที่ดีในการทำงานร่วมกัน (วิศนา วินิตวณิชกุล, 2527) ดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้การสอนส่วนใหญ่จึงมีลักษณะที่เน้นกระบวนการทำงานเป็นทีม ซึ่งลักษณะการทำงานเป็นทีมจะประกอบไปด้วยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานภายในกลุ่ม ต้องมีการติดต่อสื่อสารและตัดสินใจร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่ม (ทศนา แชมมณี, 2537) ลักษณะของการทำงานเป็นทีมจึงต้องอาศัยทักษะต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผล เช่น ทักษะการเป็นผู้นำ การสร้างมนุษยสัมพันธ์กับคนอื่น เป็นนักคิด นักพัฒนา กล้าทำและกล้าตัดสินใจ ซึ่งถ้าผู้เรียนขาดทักษะดังกล่าวอยู่แล้วจะต้องปรับตัวเป็นอย่างมากต่อการเรียนการสอนดังกล่าว

อีกทั้งถ้าไม่ได้รับการฝึกฝนเพิ่มเติมก็จะส่งผลให้การเรียนไม่สามารถบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ แม้จะสามารถจบการศึกษาในระดับพยาบาลวิชาชีพก็ตาม แต่ถ้าไม่สามารถแสดงศักยภาพได้เต็มที่ แยกไม่ได้ชัดเจนกับพยาบาลเทคนิค ต่อไปสังคมก็จะมองว่าการศึกษายพยาบาลแท้จริงไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้ และทักษะทางคลินิกสูงไปในระดับวิชาชีพ (Kramer, 1981 อ้างใน กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2533) ซึ่งถ้าปราศจากพยาบาลวิชาชีพแล้ว ความแข็งแกร่งของวิชาชีพก็หมดไปด้วย นอกจากนี้พบว่าการศึกษาพยาบาลมีปัญหาการปรับตัวทางการเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ลาออกกลางคัน (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2536) นับว่าเป็นความสูญเสียเปล่าทางการศึกษาอย่างมาก

และเมื่อพิจารณาถึงคุณลักษณะของนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรต่อเนื่อง จัดได้ว่าเป็นผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป และมีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป บางคนสมรสและมีภาระรับผิดชอบในการดูแลบุตร เมื่อเข้ารับการศึกษาต่อที่พยาบาลเหล่านี้ต้องประสบกับบทบาทหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นบทบาทการเป็นนักศึกษา บทบาทการเป็นภรรยา หรือมารดาก็ตาม อีกทั้งบางคนห่างเหินจากการศึกษามานาน เมื่อเข้ารับการศึกษาต่อจะส่งผลให้มีความวิตกกังวลสูง เพราะนักศึกษาจะต้องพบกับสภาพแวดล้อมที่แปลกใหม่ออกไป อีกทั้งต้องแสดงบทบาทแต่ละบทบาทอย่างเหมาะสม ผู้เรียนวัยผู้ใหญ่บางคนก็มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อตนเอง เช่น คิดว่าตนแก่แล้วเรียนไม่ทันคนอื่น ฯ (บุญสม นาวานุเคราะห์, 2531) สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการเรียนเป็นอย่างมาก จากการศึกษาของกุลยา ตันติผลาชีวะ และคณะ (2536) พบว่า สาเหตุของการออกกลางคันอย่างหนึ่งก็คือ การเรียนอ่อน เนื่องจากนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรต่อเนื่องมีวิธีการเรียนที่ไม่เหมาะสม ใช้เวลาไม่เป็น และมีปัญหาด้านการปรับตัว ส่วนหนึ่งของนักศึกษาพยาบาลที่ออกกลางคันนี้กลับไปอยู่บ้านเฉยๆ ซึ่งนับว่าเป็นความสูญเสียเปล่าทางการศึกษาเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ในสถานการณ์ปัจจุบันพบว่า นักศึกษาพยาบาลส่วนหนึ่งมีแบบการเรียนที่ไม่พึงประสงค์ กล่าวคือ สุขธิดา สุขมงคล และคณะ (2535) ศึกษาพบว่า นักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลนครราชสีมาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีวิธีการเรียนรู้แบบหลีกเลี่ยง กล่าวคือ ไม่สนใจเนื้อหาวิชาในชั้นเรียน ไม่ขอมีส่วนร่วมร่วมกับนักศึกษาคนอื่น ฯ และกับอาจารย์ ไม่สนใจสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และมีทัศนคติต่อห้องเรียนว่าเป็นสิ่งที่ไม่น่าสนใจ สิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งว่า นักศึกษาที่ประสบความสำเร็จในชีวิตการเรียน แต่กลับมีพฤติกรรมไม่เป็นที่ยอมรับในการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาจะส่งผลกระทบต่อนักศึกษาพยาบาลและวิชาชีพในอนาคตเป็นอย่างมาก กล่าวคือ

เมื่อจบเป็นพยาบาลวิชาชีพแล้ว นักศึกษาต้องออกไปเผชิญชีวิตการทำงานกับสังคมภายนอก โดยแผนางานพยาบาลเป็นงานที่ต้องอาศัยการติดต่อมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิชาชีพเดียวกัน วิชาชีพอื่น และชุมชน ถ้าพยาบาลวิชาชีพขาดทักษะในการติดต่อร่วมงานกับบุคคลอื่นก็ไม่สามารถทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ สังคมก็จะมองว่าพยาบาลทำงานไม่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธาต่อวิชาชีพพยาบาล

ดังนั้นในการเตรียมพยาบาลให้มีคุณสมบัติเป็นผู้นำ นักคิด นักวิเคราะห์หรือวิจารณ์ พัฒนาการเองและชุมชน ตลอดจนจะมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ต้องเริ่มตั้งแต่นักศึกษาเข้ามาศึกษาในสถาบันการศึกษา เพราะการเรียนรู้ซึ่งทำให้บุคคลเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นภายในสถาบันการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ปัจจัยอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้เป็นอย่างมากคือ แบบการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งแตกต่างกันออกไป เช่น นักศึกษาพยาบาลบางคนเรียนได้ดีถ้าครูเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน ขณะที่บางคนเรียนได้ดีโดยค้นคว้าด้วยตนเองอย่างอิสระ (Johanson, 1987) การเตรียมพยาบาลที่จบออกไปให้มีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้น ต้องอาศัยการฝึกนิสัยที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิธีการเรียน และการใช้เทคนิคในการเรียนที่มีประสิทธิภาพ เพราะบุคคลมีศักยภาพที่จะฝึกฝน และแก้ไขข้อบกพร่องถ้าได้รับการส่งเสริมที่ดี (นิยะดา ศรีจันทร์, 2531) ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของนักศึกษายพยาบาลหลักสูตรต่อเนื่องก็คือ การส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนมีแบบการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ใน 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การให้ความร่วมมือในชั้นเรียน การค้นคว้าด้วยตนเองอย่างอิสระ และการแข่งขันกับตนเองหรือระหว่างกลุ่ม ทั้งนี้เนื่องจากการมีแบบการเรียนรู้ที่พึงประสงค์จะช่วยฝึกให้นักศึกษาเกิดทักษะในด้านต่าง ๆ เช่น การเป็นผู้นำ เชื่อมมั่นในตนเอง เป็นต้น ทำให้มีนิสัยในการเรียนที่ดี มีการแสดงออกของพฤติกรรมที่เหมาะสม ตลอดจนมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนที่ดี (Maddox, 1965) เพราะการที่นักศึกษามีแบบการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ด้านการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน จะช่วยให้ได้รับความรู้ทางทฤษฎี การฝึกฝนทดลองปฏิบัติที่ถูกต้อง เพื่อนำไปเป็นแนวทางเมื่อขึ้นฝึกภาคปฏิบัติบนคลินิก ขณะที่แบบการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ด้านการให้ความร่วมมือในชั้นเรียน จะช่วยให้นักศึกษาได้อาศัยกระบวนการกลุ่มจากการทำงานเป็นทีม ฝึกบทบาทในการเป็นผู้นำ การตัดสินใจ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างกันของนักศึกษาและอาจารย์ นับว่าเป็นการจำลองสังคมภายนอกมาให้ นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกฝนในชั้นเรียน ซึ่งจะส่งผลดีต่ออนาคตการทำงานของผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง สำหรับแบบการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

ด้านการค้นคว้าด้วยตนเองอย่างอิสระจะช่วยเสริมสร้างความคิด ความเชื่อมั่นในตนเอง ตลอดจนทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่นักศึกษา ซึ่งเป็นเป้าหมายของการศึกษายาบาล (Thompson, 1993) เพราะลักษณะดังกล่าวจะทำให้ นักศึกษากระตือรือร้นต่อการเรียน หรือ แม้จะจบการศึกษาไปแล้วก็ยังคงขวนขวายหาความรู้ใหม่ ๆ ให้ทันกับสภาวะการณ์ของโลก ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นับว่าเป็นคุณสมบัติของพยาบาลที่เป็นที่ต้องการในการ พัฒนาวิชาชีพให้ก้าวหน้าเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้การมีแบบการเรียนที่พึงประสงค์ด้านการแข่งขัน กับตนเองหรือระหว่างกลุ่มจะช่วยฝึกทักษะการเป็นผู้นำและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เนื่องจาก การพัฒนาตนเองจะส่งผลดีต่อนักศึกษาและวิชาชีพ เพราะจะช่วยสร้างความเจริญก้าวหน้า แก่ตนเองและวิชาชีพต่อไปในอนาคต

จะเห็นได้ว่าการที่นักศึกษายาบาลได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้ มีแบบการเรียน ที่พึงประสงค์ใน 4 ด้าน จะส่งผลไปยังการผลิตบัณฑิตพยาบาลให้มีคุณสมบัติตรงจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เนื่องจากยังไม่มีผู้ใดศึกษาเกี่ยวกับแบบการเรียนที่พึงประสงค์ของนักศึกษายาบาลหลักสูตร ต่อเนื่องมาก่อน ดังนั้นจึงควรได้มีการศึกษาว่านักศึกษายาบาลหลักสูตรต่อเนื่องมีแบบการเรียน ที่พึงประสงค์อยู่ในระดับที่มากน้อยเพียงไร ทั้งนี้เพื่อจะได้ข้อมูลที่ต้องการ และเป็นแนวทางที่ จะส่งเสริมและสนับสนุนแบบการเรียนที่พึงประสงค์ต่อไป และเพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ควรได้ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมในวิทยาลัยกับแบบการเรียนที่พึงประสงค์ ของนักศึกษายาบาลหลักสูตรต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากในกระบวนการเรียนการสอน นักศึกษา ย่อมมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในวิทยาลัยอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสภาพแวดล้อมนั้นมีผลต่อพฤติกรรม บุคคลสามารถปรับพฤติกรรมและสร้างพฤติกรรมใหม่ตามสภาพแวดล้อม (Bandura, 1978) สภาพแวดล้อมในวิทยาลัย ได้แก่ หลักสูตร อาจารย์ เพื่อน และสิ่งแวดลอมทางกายภาพ มีอิทธิพลต่อแบบการเรียน ดังต่อไปนี้

หลักสูตร จากการศึกษาของ ลักษณี มีนะนันท์ และ รุจิเรศ ฑูรรัช (2528) พบว่า สถาบันการศึกษายาบาลได้มีการจัดหลักสูตรเนื้อหาวิชาที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล เพื่อให้บริการด้านสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะพบว่า นักศึกษายาบาลมีค่านิยม ด้านบริการสังคมสูงสุด และชอบวิธีการเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล และสิ่งแวดลอม ได้แก่ วิธีการเรียนแบบร่วมมือ และแบบมีส่วนร่วม และ Entwistle (1981) พบว่า ผู้เรียนจะมีวิธีการเรียนในแบบที่ตนชอบ แต่ก็จะดัดแปลงวิธีการให้เหมาะกับข้อกำหนดของหลักสูตร นอกจากนี้ วิธีการประเมินผลของผู้สอนก็มีผลต่อลักษณะการเรียนของผู้เรียน ดังเช่น

งานวิจัยของ ลักษณิ มินะนันท์ และ รุจิเรศ ธนุรักษ์ (2528) พบว่า นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ชอบแบบการเรียนแบบแข่งขันสูงกว่าชั้นปีที่ 1 และ 4 ซึ่งเป็นเพราะว่า ชั้นปีที่ 2 มีการวัดและประเมินผลบ่อยครั้ง ทำให้นักศึกษาพยาบาลต่างพยายามที่จะศึกษาหาความรู้เพื่อนำมาใช้สอบ สภาพการเรียนจึงคล้ายกับการแข่งขันไปโดยปริยาย

อาจารย์ เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า ผู้สอนมีอิทธิพลและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม และความเชื่อของนักศึกษาอย่างชัดเจน (ไพฑูริย์ สิ้นลารัตน์, 2524) จากการศึกษาของ Guild (1980) พบว่า วิธีการสอน จะมีผลต่อวิธีการเรียน และผลของการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Frank and Davis (1982) ที่พบว่า นักศึกษามีการพัฒนาวิธีการเรียน และผลการเรียนดีขึ้น เมื่อเปลี่ยนวิธีการสอน การที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น รู้จักสร้างจินตนาการ มีความสนใจในการศึกษาค้นคว้า จะช่วยพัฒนาในด้านพุทธิพิสัย ความสามารถ การแก้ปัญหา และทัศนคติ ตลอดจนเป็นการสร้างนิสัยการเรียนที่ดี จึงนับว่าสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้เรียน และผู้สอน เป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการเรียนการสอน เพราะสัมพันธ์ภาพที่ดีจะนำไปสู่การสร้างบรรยากาศเพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ การก้าวไปสู่ความมีวุฒิภาวะ และนำไปสู่เป้าหมายสำคัญในการเรียน (Pugh 1976, อ้างถึงใน จรัสศรี เอี่ยมละออ, 2534)

เพื่อน มนุษย์เรานั้นไม่สามารถอยู่โดยลำพังเพียงผู้เดียว จำเป็นต้องมีเพื่อนหรือผู้อื่น เพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน (อรรถัย ผลเนืองมา, 2530) จากผลการวิจัยของ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2527) พบว่า นักศึกษามีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมชั้นเรียนอยู่ในระดับมาก ลักษณะต่าง ๆ ของเพื่อนเหล่านี้ย่อมมีส่วนสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อน ๆ ด้วยกัน ส่งผลต่อการร่วมมือร่วมใจในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งจะรวมไปถึงเรื่องของการเรียนด้วย McKay (1980) พบว่า กลุ่มเพื่อนจะมีประโยชน์ต่อนักศึกษาพยาบาลอย่างมากในการให้คำปรึกษา นักศึกษาจะรับฟังคำแนะนำและรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ จากกลุ่มเพื่อนมากกว่า ทั้งนี้เพราะกลุ่มเพื่อนของนักศึกษานั้นจะมีการยอมรับกันเองได้มากกว่า เพราะจะรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน และมีส่วนในปัญหาาร่วมกัน นอกจากนั้นกลุ่มเพื่อนยังช่วยให้นักศึกษามีการพัฒนาในเรื่องของการรู้จักตัวเอง ช่วยในวิธีแก้ปัญหา และส่งเสริมทักษะการตัดสินใจ

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ปัจจุบันมีเทคโนโลยีทางการศึกษาเพิ่มขึ้นมากมาย มีผลต่อการสอนที่มีประสิทธิภาพดีขึ้น ผู้เรียนสามารถเรียนได้อย่างสนุกสนาน มีความเข้าใจสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้อย่างอิสระ โดยผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการศึกษา ทำให้

ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกคิด และแก้ปัญหา ตลอดจนมีความภาคภูมิใจ และมั่นใจในการเรียนยิ่งขึ้น ลักษณะของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ขนาดของห้องเรียน ความเหมาะสมของแสง เสียง ล้วนส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนทั้งสิ้น (จินตนา ยูนิพันธุ์, 2527) นอกจากนี้ เปรื่อง กุมุท (2521) กล่าวว่า การเรียนการสอนจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น ระบบบริการห้องสมุด โสตทัศนศึกษา ศูนย์เอกสาร ศูนย์หนังสือ เทคโนโลยีใหม่ และความพร้อมของแหล่งฝึกปฏิบัติ เพราะสิ่งเหล่านี้จะช่วยจูงใจให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียน ทั้งยังทำให้ผู้เรียนจดจำได้นาน และ Rita Dunn and Price (1981) ศึกษาพบว่าผู้เรียนจะมีลักษณะและวิธีการเรียนแบบใดนั้น ผลกระทบอย่างหนึ่งก็คือ สภาพแวดล้อม อันได้แก่ เสียง แสง อุณหภูมิ หรือการจัดที่นั่งห้องเรียน

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับยังไม่มีผู้ใดเคยศึกษาวิจัยมาก่อน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา "ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในวิทยาลัย กับแบบการเรียนที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรต่อเนื่อง ในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข" เพื่อจะได้นำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการสนับสนุนและส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาลมีแบบการเรียนที่พึงประสงค์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของแบบการเรียนที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรต่อเนื่อง ใน 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การให้ความร่วมมือในชั้นเรียน การค้นคว้าด้วยตนเองอย่างอิสระ และการแข่งขันกับตนเองหรือระหว่างกลุ่ม
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในวิทยาลัย กับแบบการเรียนที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรต่อเนื่อง
3. เพื่อศึกษาตัวแปรที่สามารถร่วมกันพยากรณ์แบบการเรียนที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรต่อเนื่อง

แนวเหตุผลและสมมติฐานของการวิจัย

แบบการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ เป็นคุณสมบัติของผู้เรียนซึ่งเป็นที่ต้องการของผู้สอนทุกคน เพราะวิธีการเรียนดังกล่าวเป็นลักษณะของบุคคลที่ตั้งใจเรียน มีความกระตือรือร้นในการเรียน ชอบค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี เนื่องจากวิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ไม่อยู่นิ่ง คาสตร์และองค์ความรู้ทางการพยาบาลมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จากความเจริญที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างรวดเร็ว ทำให้ความต้องการบริการด้านสุขภาพที่มีคุณภาพและทันสมัยเพิ่มขึ้น เป้าหมายทางการศึกษาพยาบาลอย่างหนึ่ง จึงมุ่งหวังที่จะ เตรียมให้นักศึกษาพยาบาลมีทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Thompson, 1993) ดังนั้นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของสถาบันการศึกษานพยาบาลก็คือ จะต้องพยายาม สร้างและสนับสนุนแบบการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ให้มีอยู่ในนักศึกษาตลอดเวลา เพื่อให้บรรลุ ดังเป้าหมายที่วางไว้

จากการศึกษาและผลงานวิจัย พบว่า ผู้เรียนจะมีแบบการเรียนรู้ที่พึงประสงค์มาก น้อยเพียงใดนั้น มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมในวิทยาลัย ดังนี้

หลักสูตร เป็นสื่อกลางหรือวิถีทางที่จะนำเด็กไปสู่จุดหมายปลายทาง (สงัด อุตรานันท์, 2527) ดังนั้นหลักสูตรจึงมีความสัมพันธ์กับแบบการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ เป็นอย่างมาก เช่น หากหลักสูตรเน้นด้านเนื้อหาและการบรรยาย ผู้เรียนก็จะใช้วิธีการเรียนซึ่งช่วยให้เขาเรียนรู้เนื้อหาตามวัตถุประสงค์หลักสูตร (Vu and Galofre, 1983) ลักษณะ มีเนนันท์ และรุจิเรศ ธนุรักษ์ (2528) ศึกษาพบว่า สถาบันการศึกษานพยาบาลมีการ จัดหลักสูตร เนื้อหาวิชาที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อให้บริการด้านสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงพบว่า นักศึกษาพยาบาลมีค่านิยมด้านบริการสังคมสูงสุด และชอบแบบการเรียนรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ แบบร่วมมือ และแบบมีส่วนร่วม นอกจากนี้ แล้วการประเมินผลและความบ่อยของการประเมินผลของผู้สอนมีอิทธิพลต่อวิธีการเรียน จาก การศึกษาของ Marton และ Saljo (1976) พบว่า วิธีการประเมินผลแบบใช้ข้อสอบที่ เน้นความจำเป็นหลัก ผู้เรียนก็จะมิวิธีการเรียนแบบผิวเผิน (Surface-level) หรือแบบ ท่องจำ (Route-learning approach) (อ้างถึงใน มณีรัตน์ จรุงเดชากุล และคณะ, 2535)

อาจารย์ ผู้สอนเป็นบุคคลที่สำคัญในการกำหนดคุณภาพของบัณฑิต (วรรณวิไล ชุ่มภิรมย์ และศรีพรรณ กันธวัง, 2535) การเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จเพียงใดนั้น จะขึ้นอยู่กับอาจารย์ผู้สอนด้วย โดยอาจารย์เป็นกุญแจสำคัญที่จะพัฒนาผู้เรียนให้ก้าวไปสู่การเป็นพยาบาลที่ดี Guild (1980) พบว่า วิธีการสอนของครูมีผลต่อวิธีการเรียน และผลของการเรียนของนักศึกษา อีกทั้งนิสัยและเทคนิคในการเรียนมิได้เกิดจากสัญชาตญาณ หากแต่เป็นสิ่งที่ต้องฝึกฝน แก้ไข และพัฒนา (Frederick 1947, อ้างถึงใน วาสนา พัทธกษาสาลี, 2527) จากการศึกษาของ Wilson (1993) ที่ได้เปรียบเทียบวิธีการสอน 2 วิธี แก่นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 พบว่า กลุ่มที่สอนแบบเรียนรู้ด้วยตนเองได้คะแนนสอบสูงกว่า นักศึกษามีความวิตกกังวลน้อยลง และให้ความคิดเห็นต่อวิธีการสอนนี้ว่า น่าสนใจ มีคุณค่า และน่าเบื่อหน่ายน้อยกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่สอนแบบบรรยาย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Frank and Davis (1982) ที่พบว่า นักศึกษามีการพัฒนาวิธีการเรียนและผลการเรียนดีขึ้นเมื่อเปลี่ยนวิธีการสอน

เพื่อน นักศึกษาพยาบาลวัยผู้ใหญ่ที่เข้ามาศึกษาต่อนั้น พบว่า แรงจูงใจอย่างหนึ่ง คือ ความต้องการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Waddell, 1993) จึงนับว่าเพื่อนเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมาก เพราะการที่ได้เข้ามาศึกษาร่วมกันจะทำให้นักศึกษาได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ได้สนทนากันทั้งด้านวิชาการ และด้านที่ไม่ใช่วิชาการ (วาสนา พัทธกษาสาลี, 2527) ซึ่ง Canfield and Lafferty (1970) กล่าวว่า แบบการเรียนของแต่ละบุคคลนั้นเป็นผลมาจากสภาพวิชาการซึ่งมีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนนี้เองจะส่งผลมายัง แบบการเรียนของนักศึกษาด้วย เช่น จากผลการวิจัยของ พรทิพย์ บุญรอด (2534) พบว่า นักศึกษาของมหาวิทยาลัยศิลปากรระดับปลาย ชอบแบบการเรียนแบบฟังผ่า สูงกว่า นักศึกษาระดับต้น เนื่องจากนักศึกษาระดับนี้มีกลุ่มเพื่อนมาก การเรียนจึงอาศัยการฟังผ่ากัน ช่วยเหลือกัน และจากการศึกษาของ จูไร ชุมรัมย์ (2526) พบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีกิจกรรมเชิงวิชาการ เช่น ทบทวนวิชา อ่านหนังสือกับเพื่อน มีส่วนร่วมกับเพื่อนระหว่างเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ซึ่งแบบการเรียนที่ฟังประสงค์เช่นนี้เกิดจากสภาพแวดล้อมทางวิชาการที่สัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนนั่นเอง

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เป็นสิ่งแวดล้อมสำคัญในการเรียน ที่มีส่วนเสริมสร้าง ความเจริญงอกงามของผู้เรียนทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม เพราะนอกจากจะเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้แล้วยังเป็นที่พบปะสังสรรค์ มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกัน

และกันระหว่างครูและผู้เรียน ผู้เรียนกับเพื่อน เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมทางการศึกษาของผู้เรียนและผู้สอน (สุปรีชา หิรัญโต, 2524) ลักษณะสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดีจะช่วยสนับสนุนให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนรู้ และนิสัยอันพึงประสงค์ (สรสันทน์ ศรีประทีป, 2533) สถาบันการศึกษาที่มีสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มีความพร้อม เพียงพอ ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ ย่อมจะสนับสนุนในการทำกิจกรรมการเรียนและการค้นคว้าเพิ่มเติมอย่างอิสระ

จากแนวคิดทั้งหมดที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมในวิทยาลัย ได้แก่ หลักสูตร อาจารย์ เพื่อน และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับแบบการเรียนรู้ที่พึงประสงค์
2. สภาพแวดล้อมในวิทยาลัย ได้แก่ หลักสูตร อาจารย์ เพื่อน และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สามารถร่วมกันพยากรณ์ระดับของแบบการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 ที่กำลังศึกษาอยู่ในหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ (ต่อเนื่อง 2 ปี เทียบเท่าปริญญาตรี) ปีการศึกษา 2537 วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข
2. ตัวแปรที่ศึกษา มีดังนี้
 - ตัวแปรพยากรณ์ ได้แก่ สภาพแวดล้อมในวิทยาลัย 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร อาจารย์ เพื่อน และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ
 - ตัวแปรเกณฑ์ ได้แก่ แบบการเรียนรู้ที่พึงประสงค์
3. การศึกษาแบบการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ครอบคลุมลักษณะ 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การให้ความร่วมมือในชั้นเรียน การค้นคว้าด้วยตนเองอย่างอิสระ และการแข่งขันกับตนเองหรือระหว่างกลุ่ม

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สภาพแวดล้อมในวิทยาลัย หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ภายในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. **หลักสูตร** หมายถึง การรับรู้ของนักศึกษายาบาลหลักสูตรต่อเนื่อง ต่อมาลง ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่วิทยาลัยจัดให้แก่นักศึกษาและเนื้อหาสาระวิชา เช่น ความรู้ที่จะนำไปใช้ในการแก้ปัญหาแก่ชุมชน ความมีมนุษยสัมพันธ์ และเจตคติที่ดีต่อการทำงานร่วมกัน ความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สังคม ความทันสมัย น่าสนใจ ความเป็นลำดับต่อเนื่อง และซ้ำซ้อนของเนื้อหาสาระวิชา การจัดตารางเวลาในการเรียนการสอน รวมถึงการวัด และประเมินผลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

2. **อาจารย์** หมายถึง การรับรู้ของนักศึกษายาบาลหลักสูตรต่อเนื่องต่อผู้ที่ทำหน้าที่สอนนักศึกษายาบาลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งประกอบไปด้วยความรู้ความสามารถ วิธีสอน ลักษณะบุคลิกภาพ ท่าทาง การพัฒนาตนเอง การทำวิจัย การนำผลวิจัยมาใช้ในการเรียนการสอน การให้บริการวิชาการแก่ชุมชน การสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษายาบาลและฝ่ายบริการการพยาบาล

3. **เพื่อน** หมายถึง การรับรู้ของนักศึกษายาบาลหลักสูตรต่อเนื่องต่อผู้ที่เรียนอยู่กับนักศึกษาในชั้นเดียวกันทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ตลอดจนความคิดเห็นของนักศึกษายาบาลต่อกลุ่มเพื่อนในด้าน การให้ความช่วยเหลือ และความร่วมมือระหว่างกันทั้งทางด้านวิชาการและด้านอื่น ๆ

4. **สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ** หมายถึง การรับรู้ของนักศึกษายาบาลหลักสูตรต่อเนื่องต่อวัสดุ อุปกรณ์ บรรยากาศ สถานที่ และบริการต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการทำกิจกรรมในการเรียนการสอนภายในวิทยาลัย ได้แก่ ขนาด และลักษณะของห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ แสงสว่าง เสียง การถ่ายเทอากาศ โต๊ะ และเก้าอี้ โสตทัศนอุปกรณ์ สื่อการเรียน ห้องสมุด ระบบบริการห้องสมุด และแหล่งฝึกภาคปฏิบัติในโรงพยาบาลและชุมชน

แบบการเรียนที่พึงประสงค์ หมายถึง วิธีหาความรู้ที่ดีและเหมาะสม ในการเรียน ระดับอุดมศึกษาของผู้เรียนแต่ละคนที่ประพฤติ ปฏิบัติ และตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมในการเรียน ใน 4 ด้าน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน หมายถึง การที่ผู้เรียนต้องการการเรียนรู้เนื้อหาวิชาจากชั้นเรียน ชอบจะไปเรียนในชั้นเรียน มีความรับผิดชอบที่จะเรียนรู้ให้มากที่สุดจากชั้นเรียนหรือแม้จะอยู่นอกชั้นเรียน เช่น อ่านหนังสือตามที่ได้รับมอบหมาย และมีส่วนร่วมกับผู้อื่นตามที่ได้ตกลงกันไว้
2. การให้ความร่วมมือในชั้นเรียน หมายถึง การที่ผู้เรียนชอบทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ และรู้สึกว่าสามารถเรียนรู้ได้มากที่สุด จากการร่วมมือกันในการแสดงความคิดเห็นอภิปรายร่วมกับเพื่อน ให้ความร่วมมือในกิจกรรมการเรียนการสอนของอาจารย์ มีปฏิสัมพันธ์เป็นกลุ่มกับอาจารย์
3. การค้นคว้าด้วยตนเองอย่างอิสระ หมายถึง การที่ผู้เรียนชอบค้นคว้าหาความรู้อยู่เสมอ มีความกระตือรือร้นในการเรียน ชอบที่จะคิดและทำงานด้วยความคิดของตนเอง แต่ก็ยินยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนในชั้นเรียน มีความเชื่อมั่นในความสามารถทางการเรียนรู้ของตนเองเป็นอย่างมาก
4. การแข่งขันกับตนเองหรือระหว่างกลุ่ม หมายถึง การที่ผู้เรียนมีความรู้สึกว่า จะต้องแข่งขันกับตนเองหรือระหว่างกลุ่มเพื่อนด้วยกัน จึงพยายามทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เช่น พยายามทำคะแนนให้ดีกว่าครั้งก่อน หรือพยายามทำงานของกลุ่มให้ดีที่สุด เพื่อจะได้รับรางวัล ได้แก่ คำชมจากอาจารย์ เป็นต้น

นักศึกษาพยาบาลหลักสูตรต่อเนื่อง หมายถึง นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 ที่กำลังศึกษาอยู่ในหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ (ต่อเนื่อง 2 ปี เทียบเท่าปริญญาตรี) ปีการศึกษา 2537 ในสถาบันพัฒนากำลังคนด้านสาธารณสุข สังกัดกระทรวงสาธารณสุขและมีประสบการณ์การทำงานด้านการพยาบาลอย่างน้อย 2 ปี ในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธิศรินราช จ.พิษณุโลก วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา จ.นครราชสีมา วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จ.จันทบุรี วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา จ.สงขลา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิ์ประสงค์ จ.อุบลราชธานี วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ลำปาง 1 จ.ลำปาง วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์ จ.อุตรดิตถ์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี 1 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี 2 จ.ราชบุรี และวิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม จ.มหาสารคาม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. อาจารย์พยาบาลได้ข้อมูลเกี่ยวกับแบบการเรียนที่พึงประสงค์ของนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรต่อเนื่อง
2. เพื่อเป็นแนวทางแก่อาจารย์พยาบาลในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมแบบการเรียนที่พึงประสงค์
3. เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้บริหารในสถาบันการศึกษาในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในวิทยาลัยที่มีความสัมพันธ์กับแบบการเรียนที่พึงประสงค์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย